

WAGENINGEN.

Routes, netwerken & verbindingen

zondag
september **15**

**OPEN
MONUMENTENDAG**
Wageningen 2024

OPEN MONUMENTENDAG 2024

Zondag 15 september

Routes, netwerken en verbindingen

Het thema 'Routes, netwerken en verbindingen' biedt volop aanknopingspunten voor opnieuw een mooi en vooral beweeglijk programma. Laat u aan de hand van de brochure meenemen op weg, langs waterwegen en landroutes, met boot, bus, fiets of benenwagen. We gaan letterlijk de paden op en de lanen in.

Open Monumentendag Wageningen 2024 is mede mogelijk gemaakt door een subsidie van de gemeente Wageningen. Ook in 2024 is Open Monumentendag Wageningen niet compleet zonder de bereidwillige medewerking van gidsen van o. m. Gilde Wageningen.

© Comité Open Monumentendag Wageningen

Tekst:

Petra Leenknecht

Vormgeving:

Lenka Turk-Fenclová

Fotografie:

Mark Vogt, Beeldbank Wageningen, old-retro-bus By tree (<https://pngtree.com>)

Redactie:

Carleen van den Anker

Comitéleden:

Jola Gerritsen, Mark Korthof, Petra Leenknecht, Ingrid Luitse, Mark Vogt en Elisabeth Zaayer

Disclaimer:

Dit programmaboekje is enkele weken voor de Open Monumentendag gedrukt. Door onvoorziene omstandigheden kan het programma onderhevig zijn aan aanpassingen. Voor de laatste ontwikkelingen hieromtrent gaat u naar onze website: www.omdw.nl

Wat te denken van een reisje langs de Rijn op safarischip de Blauwe Bever, terwijl auteur en enthousiast wandelaar Wim Huijser u allerlei wetenswaardigheden vertelt over de verbinding tussen de stad en de rivier. Of laat u verrassen door de metamorfose die de Aula ondergaat tot Visum Mundi. Dit wordt de nieuwe culturele hotspot waar Ton van Rhooen in een fonkelnieuwe filmzaal in gesprek gaat over de verbindingen en netwerken van de WUR.

Ook kinderen worden dit jaar niet vergeten: zij kunnen met een nostalgische oldtimer de Hoogstraat van een heel andere kant bekijken via de oude route van Buslijn 50. En het Schip van Blaauw heeft weer een nieuwe spannende puzzeltocht in petto, gemaakt voor en door kinderen. Bij de Stadsboerderij aan het Spijk kunnen zij zich vervolgens naar hartenlust storten op oudhollandse spelen.

Als opwarmertje is vanaf 3 september in de bblthk (Stationsstraat 2) tijdens de reguliere openingstijden een tentoonstelling van Joost van den Brink en Mark Vogt te bezoeken. Deze expositie toont de ontwikkeling van Wageningen door de eeuwen heen aan de hand van landkaarten, luchtfoto's en monumenten.

Een compleet programmaoverzicht voor de Open Monumentenroute op zondag 15 september vindt u op pag. 38-39. Houdt u rekening met mogelijke beperkingen in het aantal bezoekers bij enkele deelnemende panden.

Graag tot ziens op Open Monumentendag Wageningen 2024!

Speciale kinderactiviteiten

- A** Bustour (oldtimer bus)
- A** Oudhollandse kinderspelen
- A** Kinderpuzzeltocht Schip van Blaauw

Kinderbustour die de oude buslijn 50 volgt via de Hoogstraat

Speciaal voor kinderen (7-12 jaar) is tijdens Open Monumentendag een ritje in een nostalgische oldtimer-bus mogelijk. Wel moet je hiervoor van tevoren inschrijven via www.omdw.nl. Bij de opstapplaats in het dwarsstraatje naast de Gamma (bij Nudepark 173) stap je in een mooie

oude bus die je via de Hoogstraat – deze winkelstraat was echt onderdeel van de buslijn – richting het oosten rijdt. Je wordt in de bus verwelkomd door Willem Dragt die je allerlei leuke verhalen over vroegere reizen kan vertellen. De eerste stopplaats is Hotel de Wereld waar je iets lekkers te drinken krijgt en een film ziet over waarom Wageningen geen treinstation heeft. Je stapt vervolgens weer in en rijdt richting Stadion de Wageningse Berg, waar je kinderen van het AZC ontmoet om een balletje te trappen en ook iets te eten en te drinken. De mooie oude bus brengt je aansluitend weer keurig terug naar het startpunt.

Puzzelspeurtocht voor kinderen in het Schip van Blaauw

Kinderen zijn van harte welkom in het Schip van Blaauw (Generaal Foulkesweg 72). Lotte, Anniek en Daniël hebben ook dit jaar weer een nieuwe spannende puzzelspeurtocht gemaakt. Ze kennen zelf veel bijzondere plekjes in het gebouw en de verhalen die erbij horen. Aan de hand van foto's

ga je op zoek naar deze bijzondere plekken in en om het gebouw, waar je een leuke opdracht doet. Elke opdracht levert dan een letter op. Als je alle opdrachten hebt gedaan, en dus alle letters hebt verzameld, kun je daar een paar woorden van maken. Met die woorden open je het slot van de schatkist en kun je je beloning eruit halen. Zin in deze puzzelspeurtocht gekregen? Kom dan op zondag 15 september tijdens Open Monumentendag naar het Schip van Blaauw. Veel succes en veel plezier!

Oudhollandse spelen bij de Stadsboerderij aan het Spijk

Bij de Stadsboerderij (Spijk 13) kun je natuurlijk heerlijk knuffelen met de dieren en lekker rondsnuffelen in het mooie oude gebouw. Maar tijdens Open Monumentendag kun je er ook meedoen aan leuke Oudhollandse spelen. Neem je vriendje en vriendinnetje mee want het wordt vast weer druk en gezellig aan het Spijk.

Water

Rijnhaven

Wie bij Wageningen aan water denkt, denkt hoogstwaarschijnlijk eerst aan de Rijn. Wageningen, een klein stadje aan een meestal vriendelijk kabbelende, licht meanderende rivier. En dat beeld klopt, maar buiten de Rijn zijn er meer watergangen, veelal gegraven. De stadsgracht bijvoorbeeld, of de Dijkgraaf. En wat te denken van het Nieuwe Kanaal? Maar de rivier spreekt toch het meest tot de verbeelding. De belangrijkste reden tenslotte voor het ontstaan van een dan nog prille Wageningse nederzetting, zo in de loop van de 12^e eeuw.

Het is misschien lastig voor te stellen, maar de ligging van een rivier is niet vast gebeiteld. Door de tijd heen kan een rivier behoorlijk van positie veranderen en dit is ook het geval bij 'onze' Rijn. Zo lag de rivier in de middeleeuwen veel dicht bij de prille nederzetting. Daar waar de haven nu ligt, daar liep toen de Rijn. Redelijk dicht bij de huidige binnenstad dus. In de loop van de 15^e eeuw verlegde de rivier echter langzamerhand zijn bedding naar het zuiden. De dode rivierarm of strang die zo van lieverlee ontstond, is midden 16^e eeuw afgegraven tot een havenkanaal.

Maar zoals ook nu, met de stijging van de zeespiegel, is de precare balans tussen land en water – en hoe het land tegen het water te beschermen – in vroeger tijden ook steeds een issue. Daarvan getuigen de talrijke dijkdoorbraken door de eeuwen heen. Een grote dijkdoorbraak in 1711 zorgt voor een stroomversnelling in de aanleg van een behoorlijke Wageningse haven en verhoging van de Grebbedijk. Het lukt het stadsbestuur in 1732 om Wageningen tot overslaghaven te maken voor de beurtvaart tussen Duisburg en Amsterdam en Rotterdam. Duisburgse vracht-

schepen kunnen vanaf dan hun goederen overladen op schepen van Wageningse schippers die deze verder westwaarts vervoeren.

De ligging van een dorp of stad aan een rivier is dus al van oudsher belangrijk. Niet alleen als locatie langs een vaargeul – lange tijd is scheepvaart het belangrijkste middel van vervoer van producten en personen – maar vooral ook uit economisch oogpunt. Denk alleen al aan de zeven steenfabrieken die hier aan de rivieroeveren verschijnen, gebruik makend van de stevige rivierklei.

Rond 1900 ontstaat bij de haven het eerste industrieterrein. En hoewel Wageningen als handelsstad nooit echt een rol van betekenis heeft gespeeld – daarvoor was de grensplaats in het verre verleden te vaak doelwit van gevechten en ondervond hij te veel concurrentie van Arnhem – heeft het inmiddels na Rotterdam wel de grootste binnenvaarthaven in Nederland. Zo zorgt de haven niet alleen voor opslag van goederen en grondstoffen maar is ze ook een plek voor overslag hiervan op onder meer vrachtwagens, op jaarbasis goed voor zo'n 1,3 miljoen ton.

Naast deze bedrijvigheid biedt de Rijn vandaag de dag natuurlijk ook genoeg recreatieve mogelijkheden. Ten westen van de Rijnhaven bevindt zich de jachthaven van Watersportvereniging VADA. Hier is het ook mogelijk voor passanten om aan te meren. De Wageningse studentenroeivereniging Argo heeft aan de andere zijde van de jachthaven haar eigen stek. Meer naar het oosten is de Wageningse Kanovereniging De Bovenste Polder te vinden in de monumentale steenfabriek met gelijklopende naam.

Nieuwe Kanaal

Buiten de Rijnhaven heeft de stad nog een andere, meer bescheiden haven gekend. Als straatnaam komt deze nog steeds voor: Binnenhaven, het Kantoorkasteel ligt er bijvoorbeeld aan. Al in de vorige eeuw is ze echter in fasen gedompt, tot aan het huidige café Onder de Linden. Ongeveer dezelfde periode als de Rijnhaven komt ook deze Binnenhaven tot stand. In 1726 is er namelijk een begin gemaakt met het graven van een kanaal van Wageningen tot aan de Grift, bedoeld om de turfvaart vanuit Veenendaal naar de Wageningse afzetmarkt mogelijk te maken. Dit kanaal, het Nieuwe Kanaal, krijgt bij de loswal of kade de naam Binnenhaven. Deze ligt ter hoogte van de huidige kruising Costerweg-Troelstraweg. Lange tijd kan daar geladen en gelost worden. Tot kort voor de Tweede Wereldoorlog vindt er beurtvaart van en naar Veenendaal plaats. Met een kanaal- of griftaak, een houten vaartuig met een platte bodem legt de beurtschipper op gezette tijden steeds dezelfde route af. Niet alleen vrachten, maar ook passagiers vinden zo hun weg naar de Wageningse markt. Vanaf circa 1860 gaat er zelfs drie maal daags op woensdag een marktschuit heen en terug. De Joodse gemeenschap in Veenendaal maakt ook gebruik van de vaarroute over de Grift en het aansluitende Nieuwe Kanaal. Het dorp heeft lange tijd geen Joodse begraafplaats – pas in 1900 komt deze gereed – en voor het begraven van de overledenen moet men tot die tijd naar Wageningen uitwijken. Een mooi en vredig ritueel om zo in alle kalmte over het kabbelende water naar de laatste en eeuwige rustplaats te worden begeleid.

VAREN

over de Rijn met Safarischip De Blauwe Bever

Startpunt Het Stek, dit bevindt zich naast Grebbedijk 57.

Starttijden: 11:00, 12:00, 14:00, 15:00, 16:00

Komende vanuit de binnenstad over de Grebbedijk is Het Stek **vóór** nummer 57. Eenmaal de weg ingereken zie je een grote kade vlakbij de ingang van de haven. Aan de kade ligt de Blauwe Bever klaar. Er is voldoende parkeergelegenheid.

LET OP: er vindt intensieve parkeercontrole plaats, graag parkeren binnen de vakken en niet op de kade.

Passagiers moeten trap kunnen lopen en zelfstandig aan boord kunnen komen, rolstoelen en rollators kunnen niet worden meegenomen aan boord.

Kosten per persoon zijn: 1 euro plus 1 euro per boeking (als voorbeeld: 3 personen is $3 \times 1 + 1$ euro = 4 euro). Aan boord krijgt u een gratis kopje koffie of thee aangeboden.

VOORAF RESERVEREN VEREIST:

www.deblauwebever.nl

1.

Varen over de Rijn met safarischip de Blauwe Bever o.l.v. Wim Huijser

Onder de bezielende leiding van auteur en enthousiast wandelaar Wim Huijser valt er tijdens deze rondvaart op de Rijn veel te ontdekken. Je ziet Wageningen vanaf het water en de ontstaansgeschiedenis van de stad en haar verbinding met de rivier komt zo tot leven.

WATERTOREN

Water kwam uit de kraan dankzij de Wageningse 'peperbus'

Generaal Foulkesweg 106

12:00-17:00 uur, Beklimmingen toren onder leiding van BOEi

Wij vinden het vandaag de dag heel gewoon dat er water uit de kraan komt. Toch is het niet eens zo heel lang geleden dat het drinkwaternetwerk is aangelegd. Om precies te zijn is de start van het Wageningse waterleidingnet op 15 april 1898 feestelijk en massaal gevierd met een spuitende fontein voor het stadhuis. Voor de broodnodige waterdruk is de kort daarvoor gereedgekomen watertoren 'Belvédère' – met bijbehorend pompstation onder aan de berg – verantwoordelijk. Hoog boven op de Wageningse Berg stond hij daar in volle glorie, een fraaie water- en uitkijktoren ineen. Echt een visitekaartje voor de stad naar ontwerp van architect Roelof Kuipers.

Deze toeristische trekpleister was twintig meter hoog en had – net als zijn opvolger – een prachtig uitzicht over de Betuwe, met goed weer zelfs tot in Duitsland. Dat uitzicht was precies de reden dat de watertoren in de Tweede Wereldoorlog door de Duitsers als uitkijkpunt gebruikt werd. Maar helaas ook de reden dat de toren aan het eind van de oorlog door geallieerd vuur vanuit de Betuwe onherstelbaar beschadigd raakte.

In 1948 komt de opvolger van de verwoeste watertoren Belvédère gereed. Zo'n tien meter hoger en een ranke verschijning op dezelfde locatie bovenaan de berg. Architect Theodoor K.J. Koch uit Renkum is verantwoordelijk voor het ontwerp. Zoals de bijnaam 'peperbus' al doet vermoeden wordt de Wageningse toren bij oplevering met gemengde gevoelens ontvangen. Het ontwerp oogt modern en sober en mist volgens velen de charme van zijn voorganger Belvédère. Maar qua stroming past het toch echt in de meer traditionele bouwstijl van de Delftse School. Beton is hier wel als constructiemateriaal gebruikt, maar wordt met traditionele bakstenen aan het zicht onttrokken. De watertoren is door de voortschrijdende techniek niet meer als zodanig in gebruik. Eigenaar BOEi zoekt nog naar een mooie herbestemming van dit Wagenings erfgoed.

2.

STADSBOERDERIJ

recreëren bij de Stadsboerderij aan de stadsgracht

Spijk 13

11:00–17:00 uur, Openstelling en Oud Hollandsespele voor de kinderen

3.

Met een klein voetveertje over de stadsgracht dobberen om bij de proefvelden te kunnen komen, vast hilariteit alom. Het is bijna dagelijkse kost voor de jonge leerlingen van de in 1876 opgerichte Rijkslandbouwschool. Vanuit het hoofgebouw het Bassecour, waar de theorie wordt aangeboden, vlot door dus naar de praktijk op de tarwevelden. Direct achter het Bassecour is hiertoe door de gemeente een groot terrein aangekocht en beschikbaar gesteld aan

het Rijk voor aanschouwelijk onderwijs. Het huidige Torckpark wordt zo getransformeerd tot botanische tuin en boomkwekerij. Voor akkerbouw moeten de leerlingen dus eerst het grachtwater bevaren. De proeven met het kweken van tarwe op deze velden aan het Spijk zijn van grote betekenis voor de plantenveredeling. Nieuwe tarwerassen die er onder de bezielende leiding van docent en later hoogleraar Luitje Broekema worden gekweekt blijken zeer gunstig voor de Nederlandse landbouw.

Langs het grachtwater en omringd door de gewassen verrijst in die begintijd ook deze mooie proefboerderij annex tuinmanswoning. Het ontwerp is uit de koker van Rijksbouwkundige Jacobus van Lokhorst (1844–1906). Het is een van zijn eerste opdrachten voor het landbouwonderwijs hier in Wageningen. Typierend voor zijn ontwerpen in neorenaissancestijl zijn de ver uitstekende dakranden, de bogen boven de deuren en vensters ingevuld met een in patroon gemetselde bakstenen en de horizontale spekbanden. Kenmerken die ook in deze T-boerderij met dwarsgeplaatste schuur zijn terug te vinden. Een mooi terugkerend detail is het klaverbladmotief dat op de boeiboorden is aangebracht. Ook fraai zijn de smeedijzeren muurankers ter hoogte van de verdiepingsvloer in het voormalige woongedeelte.

De Stadsboerderij is tegenwoordig nog steeds een leerbedrijf. Wel inclusiever dan in de begintijd. Zo verzorgen cliënten van 's Heeren Loo er sinds jaar en dag met veel plezier de dieren en het onderhoud van het pand. Kinderen en hun ouders/verzorgers kunnen dankzij vele vrijwilligers naar hartenlust genieten van de dieren en het groen aan het Spijk.

MUSEUM DE CASTEELSE POORT

als brug naar het met water omringde kasteel

Bowlespark 1A

11:00–17:00 uur, Openstelling, centraal punt OMDW en startpunt wandeling 'In het voetspoor van Hemmo Bos' o.l.v. Ruud Schaafsma

Als plaats op de grens met het vaak vijandige Utrecht is Wageningen al vroeg gebaat bij stevige verdedigingswerken. Nog voordat Wageningen in 1263 stadsrechten ontvangt van graaf Otto II van Gelre is er al een begin gemaakt met het uitgraven van de gracht. De daarbij opgeworpen grond is eenvoudigweg gebruikt om een aarden wal rondom de stad te creëren. Dit noodzakelijke middeleeuwse verdedigingsstelsel, met grachten, wallen, torens, stadsmuren en ook stadspoorten wordt pas begin 16e eeuw gecompleteerd met een burcht of kasteel. De toenmalige hertog Karel van Gelre vertrouwt niet langer alleen op vestingwerken om Wageningen voor Gelre te kunnen behouden. Hiertoe stelt hij een slotbewaarder aan die tevens militair bevelhebber (drost) is van de stad. Zijn belangrijkste taak is het zorgen voor voldoende manschappen, paarden en voorraden in de burcht die aan de zuidoostkant van de stad verrijst. De burcht omvat vier aarden wallen, waarvan twee tegen de al bestaande stadsmuren worden gelegd. Rondom dit complex loopt dan aan de stadszijde een brede enkele gracht, aan de buitenzijde een al aanwezige dubbele gracht. In 1526 verrijst een poortgebouw met twee torens, gevolgd door kasteelmuren en een noordelijke geschutstoren. Op het ontstane middenterrein komen gebouwen, waaronder een bakhuis, brouwerij en paardenstal. De kaart uit 1562 die Jacob van Deventer van de vesting Wageningen maakt, geeft heel goed weer hoe het kasteel aan alle kanten omringd is door grachtwater en zo een geheel afgesloten terrein vormt binnen de stadsmuren.

Het 19^e eeuwse gebouw waarin museum de Casteelse Poort is ondergebracht verwijst in naam nog naar deze middeleeuwse verdedigingsfunctie waarin het kasteel de stad moest beschermen tegen vijandige binnendringers. Het pand is letterlijk (deels) opgetrokken uit restanten van het 16^e eeuwse poortgebouw. In de kelder van het museum zijn nog overblijfselen te bewonderen van een van de kasteeltorens.

4.

Land

Eeuwenlang is de route over het water eigenlijk de meest geijkte vorm van vervoer. Er is begin 19^e eeuw vooral sprake van rulle zandweggetjes en deze zijn moeilijk begaanbaar. Het woord haasten kent men in die tijd duidelijk nog niet, voor reizen moet flink wat tijd worden uitgetrokken. Daarin komt verandering met de aanleg van de Rijksstraatweg, de verbinding tussen respectievelijk Utrecht, Rhenen, Wageningen en Arnhem. Deze weg is tussen 1819 en 1826 geheel bestraat met klinkers. Een unicum. Nederland is hierin samen met Frankrijk een voorloper. Met een breedte van vier meter is de verharde straatweg meteen ook een stuk gerieflijker voor elkaar passerende met paarden bespannen voertuigen. Deze rijksweg – op initiatief van Koning Willem I komt in 1821 het allereerste Rijkswegenplan tot stand – volgt niet de al bestaande smalle Grebbedijk, maar gaat vanaf de voet van de Grebbeberg kaarsrecht door de Nude en doorkruist vervolgens het centrum via de Hoogstraat en de Bergstraat om bij de huidige Generaal Foulkesweg omhoog te gaan over de Wageningse Berg en zo verder richting het oosten. Het Rijkswegenplan zorgt ervoor dat Amsterdam en Den Haag via goed bestrate wegen in verbinding staan met de provinciehoofdsteden en zelfs het buitenland. De Rijksstraatweg op de Wageningse berg is landschappelijk fraai aangelegd en zorgt voor een stevige impuls voor het vreemdelingenverkeer. Dit zorgt op haar beurt weer voor het ontspruiten van een keur aan pensions en hotels langs deze lommerrijke route, waar Hotel de Wageningsche Berg, hoewel anno nu in een modern jasje, nog altijd deel uitmaakt van het straatbeeld.

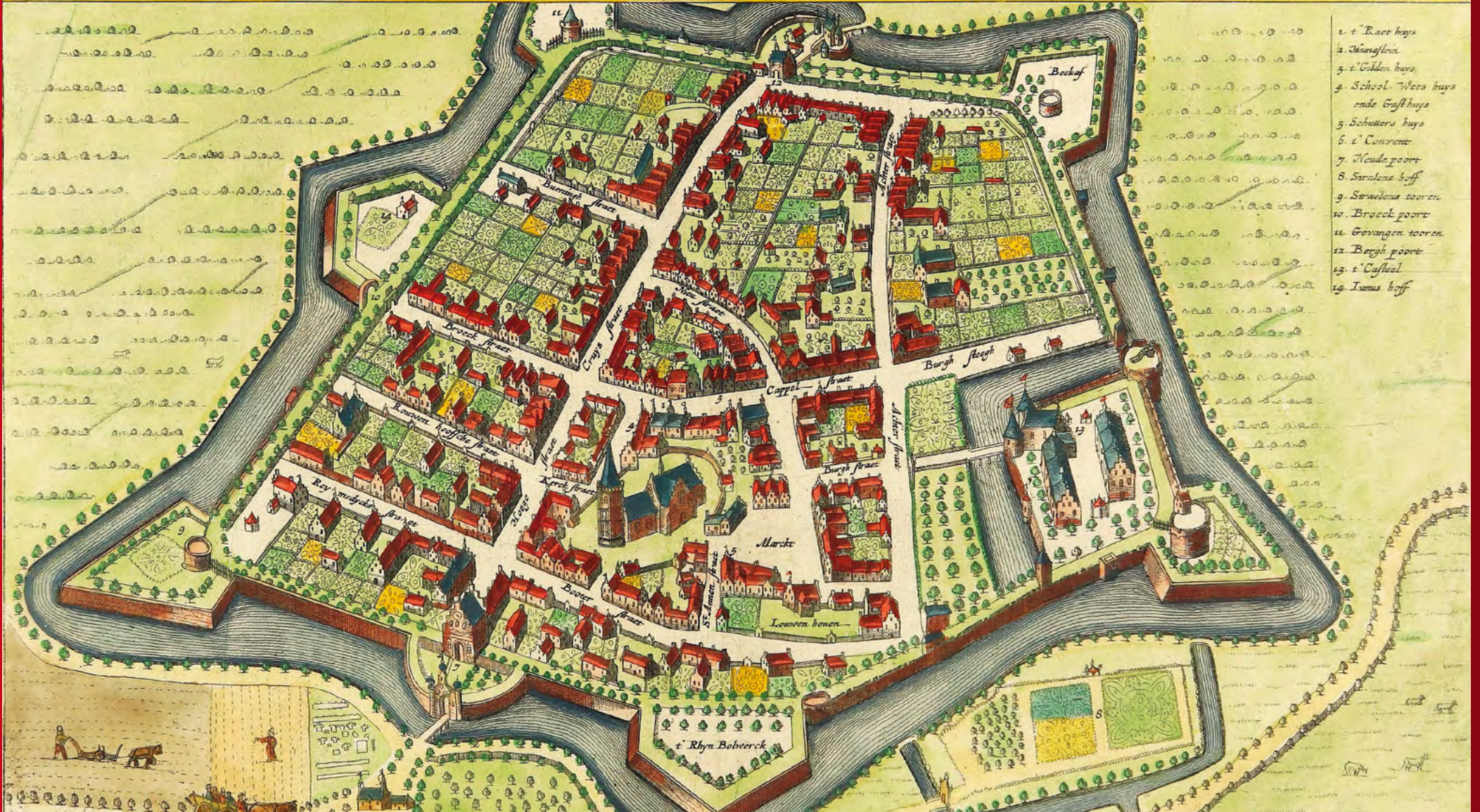
Naast deze oost-westverbinding is er ook een eeuwenoude noord-zuidroute op Wagenings grondgebied, mogelijk meer dan duizend jaar oud. Een route die al honderden jaren Ede en Bennekom via Wageningen met de Betuwe verbindt. Het

betreft de Diedenweg, afgeleid van diets of volks volgens historisch geograaf Jelle Vervloet en daarmee dus een 'volksweg'. De emeritus-hoogleraar spreekt van 'de vroegere A12 tussen de Betuwe en het verkeersknooppunt op de Ginkelse Heide', een belangrijke doorgaande route dus. De Diedenweg sluit in Wageningen richting het zuiden aan op de Holleweg om vervolgens via het Lexkesveer de Betuwe te kunnen bereiken. Sinds de middeleeuwen is dit veer al in gebruik.

Halverwege de 19^e eeuw wordt een grindweg aangelegd van Wageningen over Ede naar Nijkerk en die zorgt voor een betere ontsluiting naar het noorden. Door de bedekking met grind is er meer grip voor paard en wagen. Dat is beduidend comfortabeler dan de rulle zandweg van weleer. Met de komst van een spoorwegennet rond 1840 in Nederland zou ook Wageningen kunnen profiteren van een eigen treinstation. Denk aan de passagiersstromen die het provinciestadje mogelijk met een bezoekje zouden kunnen vereren. Het loopt helaas allemaal anders. Ondanks herhaalde pogingen van het stadsbestuur om aansluiting te krijgen op het spoorwegennet, krijgt Ede het zo felbegeerde station langs de spoorlijn. Deze spoorlijn, de Rhijnspoorweg van Amsterdam naar Utrecht uit 1843, krijgt in 1845 uitbreiding naar Arnhem. Maar het missen van een aansluiting op het hoofdspoorwegennet betekent niet dat Wageningen stil blijft staan. Vanaf 1862 rijdt er tussen Wageningen en station Ede een omnibus. Dit is een met paarden bespannen voertuig dat ook bovenop passagiers en bagage kan vervoeren. Ook tussen Wageningen en Arnhem rijdt een omnibusdienst, die twee keer per uur vertrekt. Rond dezelfde tijd zijn ook de paardentrams in opkomst. Wethouder Dirk Vreede omarmt deze vervoersvoortgang en lanceert in 1877 een plan voor een paardentram van en naar Wageningen. Het wordt uiteindelijk, mede op voorstel van de Nederlandse Rijnspoorweg Maatschappij (NRS), een stoomtramtraject tussen Wageningen, Bennekom en Ede. In Wageningen komt een heus tramstation met loodsen en rangeerterreinen ten noordoosten van het centrum. Ongeveer op de plaats waar nu het busstation is gevestigd. Het stationsgebouw is dan opgetrokken aan de oostzijde van de huidige Stationsstraat (vandaar de naam). Van 1882 tot 1937 wordt deze tramlijn – beter bekend als trammetje Bello – voor personen- en goederen-transport gebruikt. Vanaf 1937 tot 1968 is Bello alleen nog in gebruik voor goederenvervoer, dan inmiddels voortgetrokken door een diesellocomotief.

Daarnaast is in 1882 de Ooster Stoomtram Maatschappij opgericht. Zij gaat de tramverbinding tussen west en oost langs de Rijksstraatweg exploiteren. Sporen vanaf Rhenen naar Wageningen kan in 1887, het spoor richting Arnhem is al in 1885 in gebruik. De tramverbinding loopt overigens niet door de Hoogstraat, maar gaat bij de huidige Costerweg naar het noorden en vervolgt de weg via de Lawickse Allee, Stationsstraat, Bergstraat en de Generaal Foulkesweg – toen Rijksstraatweg – richting Arnhem. Dit alles om de binnenstad te ontzien. Rook, roet en mogelijke verkeershinder worden zo handig omzeild. Februari 1937 is deze tramlijn omgezet in een busdienst. Lange tijd loopt deze buslijn wel door de Hoogstraat, maar door de vele opstoppingen wordt uiteindelijk in 1975 alle gemotoriseerd verkeer hier geweerd. Met de intrede van de auto en eerder ook de fiets is het wegenstelsel van Wageningen inmiddels flink uitgebreid, tezamen met de aanleg van uitbreidingswijken en nieuwe industrieterreinen. Gelukkig is de uitbreiding in de vorm van het Uiterwaardenplan en een directe brugverbinding naar Nijmegen ons bespaard gebleven. Zo behoudt Wageningen zijn mooie landelijke ligging en heeft het door de afwezigheid van een vierbaansweg dwars (!) door de binnenstad veel minder hinder van fijnstofuitstoot.

WAGENINGEN.

1. t' Raet huys
2. Woninghuys
3. t' Gilden huys
4. School. Wees huys ende Graft huys
5. Schutters huys
6. t' Convent
7. Nieuwe poort
8. Swinkens hoff
9. Swinkens wooren
10. Broeck poort
11. Gevangen wooren
12. Bergh poort
13. t' Casteel
14. Iunus hoff

KINDERBUSTOUR

voormalige lijn 50 via de Hoogstraat

Startpunt straatje rechts naast de Gamma (Nudepark 173)

Starttijden: 11:00, 12:15, 13:30, 14:45, 16:00

VOORAF RESERVEREN VEREIST:

www.omdw.nl (maximaal 25 plaatsen per rit)

Kinderactiviteit gericht op **kinderen in de leeftijd van 7-12 jaar**
(onder begeleiding van ouder/verzorger)

5.

Met een nostalgische oldtimer bus door de Hoogstraat rijden, dat is nu mogelijk, dus pak die kans. Het is haast niet meer voor te stellen maar de Hoogstraat was toch echt onderdeel van de buslijn tussen Arnhem en Utrecht en vice versa. Onderweg stoppen we bij Hotel de Wereldje voor een versnapering en een filmpje. Het eindstation is Stadion de Wageningse Berg waar een balletje getrap kan worden. Ook word je weer keurig teruggebracht naar de oorspronkelijke opstapplaats.

18

open monumentendag wageningen 2024

B&B VILLA ARION

Niemeijerstraat 6

11:00-17:00 uur, Openstelling, bezichtiging B&B en tentoonstelling over voormalig bewoner Villa Arion: dokter Theodorus Niemeijer

Het ontstaan van deze villa heeft indirect te maken met een verwoestende dijkdoorbraak in 1855. Begin maart van dat jaar raakt de Rijn na een hevige vorstperiode zo verstopt door kruierend ijs dat het op een gegeven moment met groot geweld een enorm gat in de Grebbedijk slaat. Het kolkende rivierwater stroomt vervolgens diep de Gelderse Vallei in. Dit is reden voor het waterschap – toen nog de Dijkstoel van Wageningen en Bennekom – om de Grebbedijk te versterken. Hiertoe wordt in 1859 de dijk tussen de havenkom en het Rijnbolwerk rechtgetrokken. Dit betekent feitelijk dat een stukje uiterwaard, de Distelkamp geheten, nu binnendijks komt te liggen. En dat biedt weer kansen voor woningbouw. Het zal nog tot circa 1870 duren voor de eerste huizen verrijzen op dit voormalige weiland. Riante hoge herenhuizen aan de Nudestraat, kort erop gevolgd door een heus uitbreidingsplan met de treffende naam 'Nieuw Wageningen'. Villa Arion maakt deel uit van dit eerste Wageningse uitbreidingsplan uit 1874 waarin twee nieuwe straten zijn geprojecteerd. Met een grote boog loopt de eerste – later bekend als Niemeijerstraat – vanaf de Markt bij de stadswaag over de Stadsgracht helemaal door tot aan de Nudestraat. De tweede straat, de Dijkstraat, kruist deze lange gebogen weg en loopt vanaf de Grebbedijk naar de Nudestraat. Voor dit plan moet wel het tien jaar eerder aangelegde parkje van tuinarchitect K.G. Zocher voor een groot deel wijken. In dit plantsoen in de welbekende Engelse slingerende landschapstijl is het tot dan toe heerlijk flaneren. Met de komst van nieuwe ruime villa's als Arion, Bella Vista en Candia komt hieraan dus deels een eind. Maar het woongenot zo dicht bij de stad en de rivier maakt dit gemis ongetwijfeld meer dan goed.

6.

HOTEL DE WERELD

5 Meiplein 1

11:00-17:00 uur, Openstelling en rondleidingen Gilde

Rondleidingen bovenverdiepingen (14:30-17:00 uur)

Al midden 17^e eeuw, maar vermoedelijk nog eerder, is er sprake van een herberg in een boerenhoeve met stallen op de huidige locatie van Hotel De Wereld. Op oude kaarten staat deze herberg duidelijk strategisch weergegeven op een driesprong van wegen. Daar waar de weg naar het noorden (naar Bennekom en Ede) aansluit op de belangrijkste doorgaande oost-westverbinding. Deze verbinding loopt vanuit Arnhem via de Wageningse Berg, Bergpoort, Hoogstraat, Nudepoort en vervolgens verder over de Grebbedijk via Rhenen verder Utrecht in. Strategisch ook omdat de herberg met een globe als uithangbord – ‘Daer waer de Waerelt uithangt’ – net buiten de Bergpoort ligt. Zelfs als de poort al gesloten is voor de nacht, dan nog kan de vermoeide reiziger in Wageningen onderdak vinden.

In de jaren twintig van de 19^e eeuw komt een van de eerste rijkswegen in Nederland gereed: de straatweg Utrecht-Arnhem met aansluiting naar Den Haag en Duitsland. Dit maakt het verkeer in de nabijheid van de herberg intensiever en eigenaar Steuk neemt een drastisch besluit. Er moet nieuwbouw komen op de locatie van het oude logement. Wat verrijst is een veel ruimer en chiquer gebouw met twee etages en een zolderverdieping; Hotel De Wereld ziet zo in 1852 het levenslicht. De komst van de Oosterstoomtram met een eigen halteplaats eind 19^e eeuw geeft het hotel nog meer klandizie. Het klantenbestand breidt vervolgens verder uit door het neerstrijken van het landbouwonderwijs in het dan nog erg bescheiden stadje. Vooral wanneer de Landbouwhogeschool in 1918 wordt opgericht. Gasten uit de wetenschappelijke wereld weten het hotel te vinden voor recepties, diners en uiteraard ook overnachtingen.

SCHIP VAN BLAAUW

voormalige professorenwoning Landbouwhogeschool

Generaal Foulkesweg 70

11:00-17:00 uur, Openstelling en rondleidingen

Hoewel de naam anders doet vermoeden, ligt het Schip van Blaauw toch echt aan wal. Bovenop de Wageningse Berg, langs de voorheen belangrijkste doorgaande route naar Arnhem: de Rijksstraatweg, later Generaal Foulkesweg. Het complex van laboratorium en in pandige professorenwoning ineen was eigenlijk onderdeel van een veel grootschaliger plan voor de Wageningse Berg. Een plan uit 1918 voor de ontwikkeling van de Landhouwhogeschool dat zich niet alleen op de Rijnzijde van Rijksstraatweg concentreerde, maar vooral ook op De Dreijen aan de overzijde van de weg. Het ontwerp van vermoedelijk H.F. Hartogh Heys van Zouteveen voorzigt in diverse onderwijs- en bestuursgebouwen inclusief onderzoeksterreinen op de berg. Maar de intredende economische recessie gooide roet in het eten. Alleen de laboratoria voor Microbiologie en Plantenfysiologie, met de blik gericht op de Betuwe en de Rijn, zijn wel van de grond gekomen.

Niet de minste gebouwen overigens. Beide laboratoria zijn prachtige voorbeelden van de Amsterdamse Schoolstijl, waarbij kosten noch moeite gespaard zijn en alles op elkaar is afgestemd: van paraplubak tot versierend houtsnijwerk, van glas-inlood tot ambachtelijk siermettselwerk. Alles om te komen tot een expressionistisch Gesamtkunstwerk of totaalkunstwerk. De rijk gedecoreerde laboratoria hebben flink aan het budget van de Rijksgebouwendienst geknabbeld. Dit is ook zeker te zien aan de professorenwoning in het Schip van Blaauw. De van sierlijk houtsnijwerk voorziene erker met balkon onder een uitbundig dak-overstek doet denken aan de boeg van een schip. In de volksmond heet het gebouw dan ook al vrij snel Schip van Blaauw, naar de professor, niet naar de architect van het pand met toevallig dezelfde achternaam.

SCHIP VAN BLAAUW

voormalig laboratorium Landbouwhogeschool

Generaal Foulkesweg 72
11:00–17:00 uur, Openstelling, rondleidingen en kinderspeurtocht

Het Laboratorium voor Plantenfysiologisch Onderzoek is in 1919–1921 gebouwd, kort na de oprichting van de Landbouwhogeschool in 1918. Het universiteitsgebouw was bedoeld voor wetenschappelijk onderzoek en onderwijs, maar de architect Cornelis Juke Blaauw wilde er ook een statement mee maken. Hij ontwierp een markant gebouw met fraaie details in de toen modieuze Amsterdamse Schoolstijl. Door zijn vorm kreeg het laboratorium met hoogleraarswoning al snel de bijnaam Schip van Blaauw.

De collegezaal bood plek aan een kleine honderd studenten, en was daarmee op de groei ontworpen. Maar professor Anton Hendrik Blaauw – geen familie van de architect – was meer geïnteresseerd in het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek dan in het geven van colleges.

De professor was zo bevlogen dat hij te allen tijde zijn proeven wilde kunnen bezoeken, zelfs 's nachts. De hoogleraarswoning was daarom direct verbonden met het laboratoriumdeel. Op elke verdieping was een doorgang naar het laboratorium, zelfs vanuit de verdieping met de slaapkamers.

Baanbrekend was Blaauws bollenonderzoek waardoor Nederland wereldwijd bollen kon gaan exporteren. Vanzelfsprekend gebeurde dit onderzoek in nauwe samenwerking met bollentelers en (internationale) handelaren.

Tegenwoordig lopen er in en om het Schip geen hoogleraren, onderzoekers in witte labjassen, glasblazers en tuinlieden meer rond. Nu zijn er diverse bedrijven gevestigd en de hoogleraarswoning wordt bewoond door een gezin. Tijdens Open Monumentendag maken we graag even een reis terug in de tijd, leiden we met plezier belangstellenden rond en vertellen we mooie verhalen. De tuin rondom is al even bijzonder met prachtige oude bomen en bouwwerken die verwijzen naar het landbouwkundig onderzoek van weleer.

(Tekst geschreven door Ria Dubbeldam)

9.

WANDELING OVER DE ENG

o.l.v. Conny Almekinders en Wim Braakhekke

10.

Startpunt: parkeerplaats Dolderstraat 88 (voorheen kantine korfbalclub)
Starttijd: 15:00 uur

Conny Almekinders (De Wageningse Korenschoof) en Wim Braakhekke (natuurgids) nemen de bezoekers mee over de Eng in een bijzondere tocht terug in de tijd. Tijdens de wandeling wordt stilgestaan bij de historische vorming van het landschap en het gebruik ervan door de eeuwen heen. De verbinding van de Eng met de stad en ook de huidige problematiek komen uitgebreid aan bod tijdens een wandeling van zo'n 1,5 uur.

WANDELING OERPAD HOLLEWEG

o.l.v. gids van Gilde Wageningen

11.

Startpunt: Hoek Westbergweg/Generaal Foulkesweg
Starttijd: 13:00 en 15:00 uur

De Holleweg is met recht een oerpad te noemen. Deze verzonken gelegen weg met pittige stijging was onderdeel van een prehistorische route die de Betuwe met de Veluwe verbond. Bij een doorwaadbare plaats in de rivier kon men toentertijd de Rijn oversteken. Sinds de middeleeuwen zorgt het Lexkesveer op ongeveer dezelfde locatie voor de verbinding – met droge voeten – naar het zuiden.

WANDELING IN HET VOETSPOR VAN HEMMO BOS

o.l.v. Ruud Schaafsma

12.

Startpunt: Museum de Casteelse Poort, Bowlespark 1A
Starttijd: 11:00 en 14:00 uur

Hemmo Bos is de maker van de Natuurhistorische Wandelkaart van Wageningen en Omstreken uit 1891. Naast een schat aan informatie over bomen, mierennesen en orchideeën geeft de wandelkaart ook een prachtig overzicht van wegen en waterwegen aan het eind van de 19e eeuw. Auteur Ruud Schaafsma neemt je aan de hand van onder meer deze kaart mee op een reis in de tijd. Zo gaat de route langs de huizen waarin Hemmo Bos, grondlegger van het Rijksproefstation voor Zaadcontrole, gewoond en gewerkt heeft.

Netwerk en verbinding

Naast routes en verbindingen over land en over water bestaat er ook iets als overdrachtelijke verbinding. De verbinding tussen mensen onderling, zonder onderweg of *en route* te zijn. Als er iets duidelijk is geworden tijdens de recente coronapandemie is het de behoefte van mensen aan plekken om elkaar te zien, met elkaar te communiceren, zingeving te ervaren. Dat laatste gebeurt toch het meest in gezelschap, met gedeelde waarden en passies. Waar kan dat beter dan in bijvoorbeeld verenigingsverband, zonder winst oogmerk en met een bepaald doel voor ogen. Samen sporten, dansen, zingen, toneelspelen, debatteren en schoonheid ervaren. Studenten die zich verenigen. Jongeren, ouderen, noem maar op. Van postzegelverzamelaars tot politiek geïnteresseerden. En van cultuurminners tot sportfanaten. De mogelijkheden om je aan te sluiten bij gelijkgestemden zijn legio. Samenkomen in sociëteit, clubhuis, wijkhuis, verenigingspand of sportveld. Binnen Wageningen is het verenigingsleven ook bloeiend en gevarieerd.

Wat opvalt wanneer je een oude Wageningsche Courant doorbladert, is het ruime aanbod aan verenigingen binnen de stad. Begin en midden vorige eeuw vaak met wat stichtelijke namen, dat wel. Wat te denken van Mannenzangvereniging Werkmanslust of Werkliedenvereniging Nut en Genoegen. Gymnastiek liefhebbers konden zich aansluiten bij Houdt Braaf Stand (HBS) of Tot Ontwikkeling Van Ons Lichaam (TOVOL). Voor voetbal kon (en kan) je bijvoorbeeld terecht bij Sport Kweekt Vriendschap (SKV).

Verenigingsgebouwen van vroeger zijn veelal verdwenen uit het straatbeeld: Sociëteit de Harmonie bijvoorbeeld, voor heren van stand. Het sociëteitsgebouw stond aan het eind van Hoogstraat aan de noordzijde, net voor de Nudebrug. Of het St. Josephgebouw – ook wel bekend als de Suikerpot – op de hoek van de (toen nog) 1^e en 2^e Gerdesstraat. De Suikerpot was in oorsprong een plek van samenkomst en ontspanning voor rooms-katholieke werkmannen. Sowieso waren de verschillende zuilen – katholiek, protestants-christelijk en algemeen – in de vorige eeuw goed voor vele eigen verenigingen en scholen. Het maatschappelijke leven vond zeer gescheiden plaats voor de verschillende gezindten.

Studentenverenigingen hadden en hebben uiteraard ook een eigen plek van ontmoeting. Een nog altijd bestaand pand waar Ceresstudenten eind 19e eeuw bijeenkwamen, is het voormalige café van bierhandelaar Kaupe aan Havenstraat 4, op de hoek met de Havenafweg. Daar werd door studenten ook nog een tijdje gekegeld op een aangebouwde kegelbaan in de tuin. Tegenwoordig heeft de Wageningse studentenvereniging Ceres hiervoor in het eigen onderkomen aan de Generaal Foulkesweg eigen faciliteiten. Deze kegelbaan in de kelder van het gebouw van ondervereniging De Omsmijters is tijdens Open Monumentendag ook te bezoeken en te bespelen.

Maar ook de universiteit en de aanverwante kennisintensieve bedrijven zorgen voor een zekere mate van verbinding. Regionaal, nationaal maar zeker ook globaal (lokaal minder nu alle WUR-gebouwen in de stad zijn verlaten en alles op campus De Born is geconcentreerd). Of om het populair te zeggen: 'Wageningen is een wereldstad in zakformaat'. Om de verbinding van Wageningen Universiteit en Research (WUR) met de gemeente, met grote bedrijven en met het buitenland te belichten is in de voormalige Aula tijdens Open Monumentendag een interactieve bijeenkomst georganiseerd. Ondanks de verhuizing naar de campus zorgen de vele (buitenlandse) studenten en kenniswerkers nog steeds voor veel levendigheid in ons kleine provinciestadje.

En met de komst van buitenlandse nieuwkomers ontstonden er ook allerlei culturele feesten en verenigingen. Denk bijvoorbeeld aan een vereniging als Redi Doti, de Surinaamse Studentenvereniging (1963) die lange tijd aan de Veerweg in voormalig Logement de Molen van Leander zetelde. Inmiddels is deze vereniging ter ziele, maar hier vierde men onder meer uitbundig Keti Koti. Of de International Club, in 1958 zusterlijk opgericht door gemeente en (toen nog) Landbouwhogeschool voor het contact van de Wageningers met de internationale studenten en medewerkers. In hun huidige thuishonk, een oude boerderij aan de Marijkeweg, klinken nog regelmatig de zwoele Zuid-Amerikaanse klanken van de salsa en aanverwante dansen.

GROTE KERK

maatschappelijk en religieus verbinder

Markt 1

Openstelling 11:30-15:30 uur

12:00-14:00 uur: Demonstratie (en zelf bespelen) Flentrop orgel

15:30 Speciale viering 'Zorg voor de aarde' met concert van het Johanneskoor

o.l.v. Bas Jongeling

N.B. het concert is vrij toegankelijk, maar in- en uitlopen tijdens het concert is niet gewenst

Dit religieus erfgoed kent een eeuwenoude historie. Vele generaties Wageningers zijn hier gedoopt, getrouwd en zelfs begraven. Velen vonden er mogelijk troost, een luisterend oor en verbondenheid. Vrij kort na 1263, wanneer Wageningen stadsrechten ontvangt van graaf Otto II van Gelre, staat op deze plek een bescheiden Romaanse kerk. In de 15^e eeuw krijgt de noordzijde een gotische zijbeuk. Nog een eeuw

later zal het Godshuis helemaal in gotische stijl worden verbouwd met de kenmerkende hoge spitsbogen in vensters en gewelven. De kerk vormt eeuwenlang het religieuze hart van de stad. Van hieruit gaat jaarlijks op Sint Jansdag (24 juni) de processie 'Ten Heiligen Cruijs' naar het oudere kerkje op de Wageningse Berg. Een processie die op de kaart van Wageningen van Jacob van Deventer uit 1562, heel nadrukkelijk is aangegeven. Sinds 2013, tijdens de viering van 750 jaar stadsrechten, is deze jaarlijkse Sint Janstocht nieuw leven ingeblazen door muziekgroep Madlot. Al zingend in een bonte culturele optocht samen bergopwaarts langs processiepunten naar de oude (overblijfselen van de) Sint Janskerk.

Tegenwoordig staat de Grote Kerk nog altijd in het hart van de stad. Aan de Markt, omringd door de vele gezellige terrasjes, is het gebouw vanouds een centrum van verbinding en samenkomst. Op zondagen tijdens de gebruikelijke kerkdiensten van de Protestantse Gemeente. Maar de in 2019/20 compleet gerenoveerde kerk is daarnaast ook te boeken voor een keur aan samenkomsten en culturele uitingen: tentoonstellingen, symposia en concerten. Zo is de Grote Kerk toekomstbestendig de 21ste eeuw ingerold.

VISUM MUNDI (VOORMALIGE AULA)

culturele verbinder

Generaal Foulkesweg 1

11:00-14:00 Openstelling

11:00-13:00 vertoning van oude Wageningse filmpjes in de zaal

Met de metamorfose tot cultuurtempel, zoals eigenaar BOEi de herbestemming van de Aula aankondigt, krijgt het voormalige WUR-gebouw een nieuwe cultureel verbindende functie. Visum Mundi heet dit ambitieuze Wageningse initiatief: zowel figuurlijk als letterlijk met de blik op de wereld. Figuurlijk omdat er meerdere filmzalen gecreëerd gaan worden, beheerd door het Heerenstraattheater. Letterlijk omdat het pand Hotel De Wereld in het vizier heeft. Deze beroemde buurman gaat in de nabije toekomst samen met de Aula, de bijbehorende bibliotheek en het Prinses Irenebrigade Plein het Vrijheidskwartier vormen. Een ambitieus plan dat vele potentiële bezoekers moet gaan prikkelen om naar Wageningen te komen. In de voormalige Aula is dan uiteraard ruimte voor filmvertoningen, maar ook voor muziek, literatuur en vooral debat.

In september 2024 staat de officiële opening van Visum Mundi gepland. Bijna honderd jaar na het initiatief tot oprichting van een aula in 1926. De directe aanleiding hiervoor is het vieren van vijftig jaar landbouwonderwijs in Wageningen. Oud-minister van Landbouw, Nijverheid en Handel, Dr. F.E. Posthuma neemt het voorzitterschap van het comité op zich en richt zich met klem 'tot allen die hun welvaart aan het landbouwonderwijs te danken hebben'. En dat zijn er veel want alras is een groot geldbedrag verzameld door verenigingen, cultuurmaatschappijen en particulieren in Nederland, maar vooral ook in de voormalige koloniën. In principe kan dus de eerste schop de grond in, het benodigde geld is bijeengebracht. Toch zou het door vermoeiende discussies tussen de gemeente en de Landbouwhogeschool over locatie en ontwerp, nog negen jaar duren voor de deuren van de Aula in 1935 eindelijk opengaan. Het is ook anno nu nog altijd een imposant gebouw waar het auditorium - voorheen bestemd voor alle promoties en inauguraties van de WUR - tot prachtige film- annex theaterzaal wordt omgebouwd.

WUR

Interactieve bijeenkomst 'De WUR in verbinding'

Generaal Foulkesweg 1, in Visum Mundi (voormalige Aula)

13:00-14:00 uur

15.

Ton van Rhooon gaat in gesprek over 'De WUR in verbinding', met als gasten:

Jan Schakel: relatie WUR en gemeente

Rien Bor: relatie WUR en internationale studenten

Ger Willems: relatie WUR en bedrijven

KEGELBAAN

in Studentensociëteit Ceres, sportieve studentenverbinder

Generaal Foulkesweg 1B

11:00-17:00 uur, Openstelling

Het sociëteitsgebouw van studentenvereniging Ceres bevindt zich aan de voet van de Wageningse Berg. Enigszins verscholen door de twee imposante kastanjeboomen in de diepe voortuin ligt de villa er vreedzaam in het groen. Dit statige voormalige woonhuis Villa Veluvia is werkelijk een plaatje om te zien. Zoals veel herenhuizen aan de Generaal Foulkesweg is de villa eind 19e eeuw gebouwd. Opvallend aan het monumentale pand zijn de gepleisterde gevels met zowel horizontale als verticale schijnvoegen waardoor het lijkt alsof ze met planken zijn bekleed. De verticale voegen zijn aan de onderzijde afgewerkt als imitatiehoutsnijwerk. Samen met het ruime dak-overstek met in de geveltop sierlijk echt houtsnijwerk geeft dit het geheel een chaletachtig uiterlijk. Het zijn typische kenmerken van de dan in zwang zijnde Zwitserse chaletstijl.

16.

Het sociëteitsgebouw herbergt in de kelder een heuse kegelbaan waar bier en sportief plezier prima samengaan. Sinds 1962 hebben de kegelvrienden van Ceres hier hun vaste onderkomen. Voor die tijd maakt de studentenkegelvereniging De Omsmijters gebruik van een kegelbaan elders in de stad. Sinds haar oprichting in 1895 wordt er gekegeld in een aangebouwde pijpenla bij Schouwburg Junushoff. Dit is overigens niet de eerste kegelbaan in Wageningen. Het oudste ons bekende kegelgebouw stond in de tuin van Havenstraat 4. Bierhandelaar Gustav Kaupe bestierde hier een bierlokaal waar Ceresstudenten vanaf 1883 enkele jaren op gezette tijden wekelijks gebruik van maakten.

STADION DE WAGENINGSE BERG

verbinding van voetbalvrienden

Generaal Foulkesweg 108

11:00–17:00 uur, Openstelling en rondleidingen

Vandaag de dag zijn het vele fanatieke hondenpootjes die gebruik maken van de oefengrasmats op de Wageningse Berg. Kynodogs traint hier al jaren de baasjes van onze geliefde viervoeters. Inmiddels is het meer dan dertig jaar geleden dat deze grasmats en het hoofdveld de noppen van de profvoetballers van FC Wageningen te verstouwen kregen. De tijd vliegt, het lijkt nog zo kort geleden, maar het is toch echt 1992 wanneer het laatste fluitsignaal klinkt voor de profclub. Al meer dan drie decennia geen 'shotte met de bledder op de Waogeningsche huch'.

Of toch wel? Dankzij de inspanningen van Vereniging Vrienden Stadion de Wageningse Berg ligt het stadion er nog altijd fier en fris bij. In 2003, ruim tien jaar na het roemloze faillissement, is deze vereniging opgericht om de historie van de voormalige profclub levend te houden en de verregerende verloedering van het stadion een halt toe te roepen. En dat lukt wonderbaarlijk goed. Wekelijks komen enthousiaste vrijwilligers bijeen voor het bijhouden van stadion en sportveld, in overleg met eigenaar en investeerder BOEi. Maar vooral ook komen ze samen om de verhalen te delen uit de gloriejaren van weleer. Met elkaar en met oud-spelers. Tijdens Open Monumentendagen en andere gelegenheden delen de vrijwilligers hun kennis graag met geïnteresseerden. Samen met een derde speler, Hotel de Waogeningsche Berg, is het mogelijk dat dit sportief stukje cultureel erfgoed ook weer echt professioneel wordt bespeeld. Vorig jaar zijn de Oranje Leeuwinnen er neergestreken voor een trainingskamp, juli dit jaar bespeelde Ajax de Wageningse grasmats. Faciliteiten voor overnachting en training op een steenworp afstand van elkaar. En dat alles mooi besloten op de Wageningse Berg.

Water

1. Boating on the river Rhine with safari ship de Blauwe Bever (the Blue Beaver) guided by Wim Huijser

Starting point Het Stek • Departure: 11:00, 12:00, 14:00, 15:00 and 16:00 hrs. • **Advance booking required:** www.deblauwebever.nl

Under the inspiring guidance of author and enthusiastic hiker Wim Huijser, there is much to discover during this cruise on the river Rhine. Take a look at Wageningen from the water, and the genesis of the city and its symbiosis with the river will come to life.

2. Water tower

Generaal Foulkesweg 106 • 12:00–17:00 h. • Ascent guided by BOEi

This water tower was erected in 1948, after its predecessor 'Belvédère' was completely destroyed during World War II. The tower was designed in the style of the Delft School by architect Th.K.J. Koch, also responsible for the water towers of Oosterbeek and Doorwerth.

3. Recreate at urban farm on city moat

Spijk 13 • 11:00–17:00 • Opening and Dutch children's games of yesteryear

The young pupils of the newly founded Rijks Landbouwschool (National Agricultural School) (1876) must have enjoyed their trip to the trial fields in the early years. From the school at the Bassecour, they could cross the city moat via a small footferry. For across the moat were the fresh wheat fields for research and practical teaching. Amidst the trial fields stood this experimental farm cum gardener's cottage. Government architect Jacobus van Lokhorst designed this building with its indoor barn and threshing floor.

4. Museum De Casteelse Poort as a bridge to the waterlogged castle

Bowlespark 1a • 11:00–17:00 • Central Information Point OMDW, opening and starting point guided tour in the footsteps of Hemmo Bos

In the early 16th century, Duke Charles of Guelders commissioned a castle with garrison buildings in the south-east corner of the city. The already existing defensive system with its moats, ramparts, towers, city walls and gates, was completed with the construction of this castle. The 19th-century building that now houses Museum De Casteelse Poort was built on remnants of the 16th-century gatehouse. Hence its name which means The Castle's Gate.

Land

5. Children's bus tour former line 50 via Hoogstraat

Starting point: Starting point: little street on the right hand side from Gamma (Nudepark 173) • Starting times: 11:00, 12:15, 13:30, 14:45: 16:00 •

Advance booking required: www.omdw.nl (maximum 25 people per ride)

Aimed at children aged 7–12 (accompanied by parent/carer).

Riding a nostalgic oldtimer bus through the Hoogstraat is now possible, so seize the opportunity. It is almost impossible to imagine anymore, but the Hoogstraat really was part of the bus route between Arnhem and Utrecht and vice versa. On the way, we make a stop at Hotel de Wereld for refreshments and a film, and the end station is Stadium De Wageningse Berg where you can kick the ball around. You will also be neatly returned to the original pick-up point.

6. Villa Arion

Niemeijerstraat 6 • 11:00-17:00 • Open to visitors and exhibition on former resident doctor Theodorus Niemeijer

The history of this striking villa on the west side of the city is inextricably linked to family doctor Theodorus Niemeijer (1859-1951). This honorary citizen of Wageningen ran his general practice in the building for decades. He also played a major role in improving housing and living conditions for the Wageningen working classes.

7. Hotel De Wereld

5 Mei-plein 1 • 11:00-17:00 • Open to visitors and guided tours by Gilde Wageningen, Guided tours of upper floors (14:30-17:00)

An inn stood on the site of the current hotel as early as the mid-1600s. Old maps show the inn's strategic location at a three-way intersection of roads. Near the point where the main road from the north joins the main east-west connection. Also, the inn was situated just outside the city gate. Late travellers and their horses could thus still find a place to spend the night when they found the gate closed.

8. Schip van Blaauw: professor's residence

Generaal Foulkesweg 70 • 11:00-17:00 • Open to visitors and guided tours

As part of the Laboratory for Plant Physiological Research - known as 'the Ship of Blaauw' - the professors' residence gave direct access to the lab via interior doors on each floor, even from the bedrooms. By its outward resemblance of a boat, the building looks like it could glide right off the mountain towards the river. Especially the bay window with balcony under an exuberant roof overhang is reminiscent of the bow of a ship. Yet the monument lies anchor-fixed like an architectural gem on top of the Wageningse Berg.

9. Schip van Blaauw: laboratory

Generaal Foulkesweg 72 • 11:00-17:00 • Open to visitors, guided tours and treasure hunt for children

The 'Ship of Blaauw' (1919-1921) is undeniably one of the most striking buildings erected for the National Agricultural College (1918). Architect C.J. Blaauw - no relation to Professor Blaauw - was given complete freedom to design this beautiful expressionist building on a generous budget. Neither cost nor effort were spared. Today, the former laboratory houses several companies that cherish the building with great care.

10. Guided tour in the Eng by guides Conny Almekinders en Wim Braakhekke

Starting point: car park Dolderstraat 88 (formerly canteen korfbal club) • Starting time: 15:00

Conny Almekinders and Wim Braakhekke take visitors across the Eng on a special trip back in time. The walk will reflect on the historical formation of the landscape and its use over the centuries. The Eng's connection with the city and also current issues will be discussed in detail during a walk lasting an hour and a half approximately.

11. Walk along primal path Holleweg led by guide Gilde Wageningen

Starting point: Corner of Westbergweg/Generaal Foulkesweg • Starting times: 13:00 & 15:00

The Holleweg can rightly be called a primal path. This hollow road with steep ascent was part of a prehistoric route connecting the Betuwe in the south and the Veluwe in the

north. In those days, a ford in the river allowed people to cross the Rhine. Since the Middle Ages, the Lexkesveer ferry at roughly the same location has provided the connection - with dry feet - to the south.

12. Walk in the footsteps of Hemmo Bos, guided by Ruud Schaafsma

Starting point: Museum De Casteelse Poort, Bowlespark 1a • Starting times: 11:00 and 14:00

Hemmo Bos is the maker of the 'Natural History Walking Map of Wageningen and surroundings' of 1891. Besides a wealth of information on trees, ants' nests and orchids, the walking map also provides a wonderful overview of roads and water-ways at the end of the 19th century. Published author Ruud Schaafsma takes you on a journey through time using, among others, this map. The route also leads past the houses in which Hemmo Bos, founder of the National Seed Science Centre, lived and worked.

Connection

13. Grand Church, cultural and religious connector

Markt 1 • Opening hours 11:30-15:30 • 12:00-14:00: Demonstration of Flentrop organ (and

opportunity to play yourself) • 15:30 Special celebration 'Care for the earth' with concert by the Johanneskoor conducted by Bas Jongeling

N.B. the concert is open to all, but walking in and out during the concert is not permitted

This religious heritage has a centuries-old history. Many generations of Wageningers were baptised, married and even buried here. Many may have found comfort, a listening ear and solidarity here. Shortly after 1263, when Wageningen was granted city rights by Count Otto II of Guelders, a modest Romanesque church stood on this spot. In the 16th century, the church was rebuilt in Gothic style with its characteristic pointed arches in windows and vaults.

14. Visum Mundi (former Aula), cultural connector

Generaal Foulkesweg 1 • Opening hours 11:00–14:00 and screening of old Wageningen films: 11:00–13:00

With the metamorphosis of the University's former Aula into a 'temple of culture', as owner BOEi announces the redevelopment of the auditorium, the building will get a new function as cultural connector. Visum Mundi is the name of this ambitious initiative: facing the world both figuratively and literally speaking. Figuratively because several film theatres will be created, managed by the Heerenstraat Theater. Literally because it looks out on neighbouring Hotel De Wereld ('The World').

15. Interactive meeting 'The WUR in Connection'

Generaal Foulkesweg 1, between 13:00–14:00 in the main hall from Visum Mundi (former Aula)

Interactive meeting in the main hall 'The WUR in connection': 13:00–14:00

Ton van Rhooen engages in conversation with three guests:

Rien Bor: WUR in connection with foreign students

Jan Schakel: WUR in connection with the municipality

Ger Willems: WUR in connection with big companies

16. Ceres bowling alley, sportive students connector

Generaal Foulkesweg 1B • 11:00–17:00 • Opening and opportunity for bowling

The club building of student association Ceres harbours two bowling alleys in its basement. The Ceres sub-association De Omsmijters ('The Overthrowers') has had its permanent home here since 1962. This bowling club was founded as early as 1895 and in the early years its members bowled in a very narrow annexe to the Junushoff theatre. However, that was not the very first bowling alley in Wageningen. The oldest bowling alley known to us was in the garden of beer merchant Gustav Kaupe at Havenstraat 4.

17. De Wageningse Berg Stadium, connector of football friends

Generaal Foulkesweg 108 • 11:00–17:00 • Open to visitors and guided tours

This iconic spot to many a football fan continues to capture the imagination. Although it has been more than 30 years since the professional club FC Wageningen bankrupted (1992), the main pitch is still being played on and the stadium looks picture-perfect. Thanks to the efforts of volunteers from Vrienden van Stadion de Wageningse Berg, BOEi and hotel De Wageningse Berg, the stadium remains an attraction. The Dutch Women's National Football Team descended here last year for their training camp, and Ajax this year. Thus the ball fortunately keeps rolling, atop the Wageningse Berg.

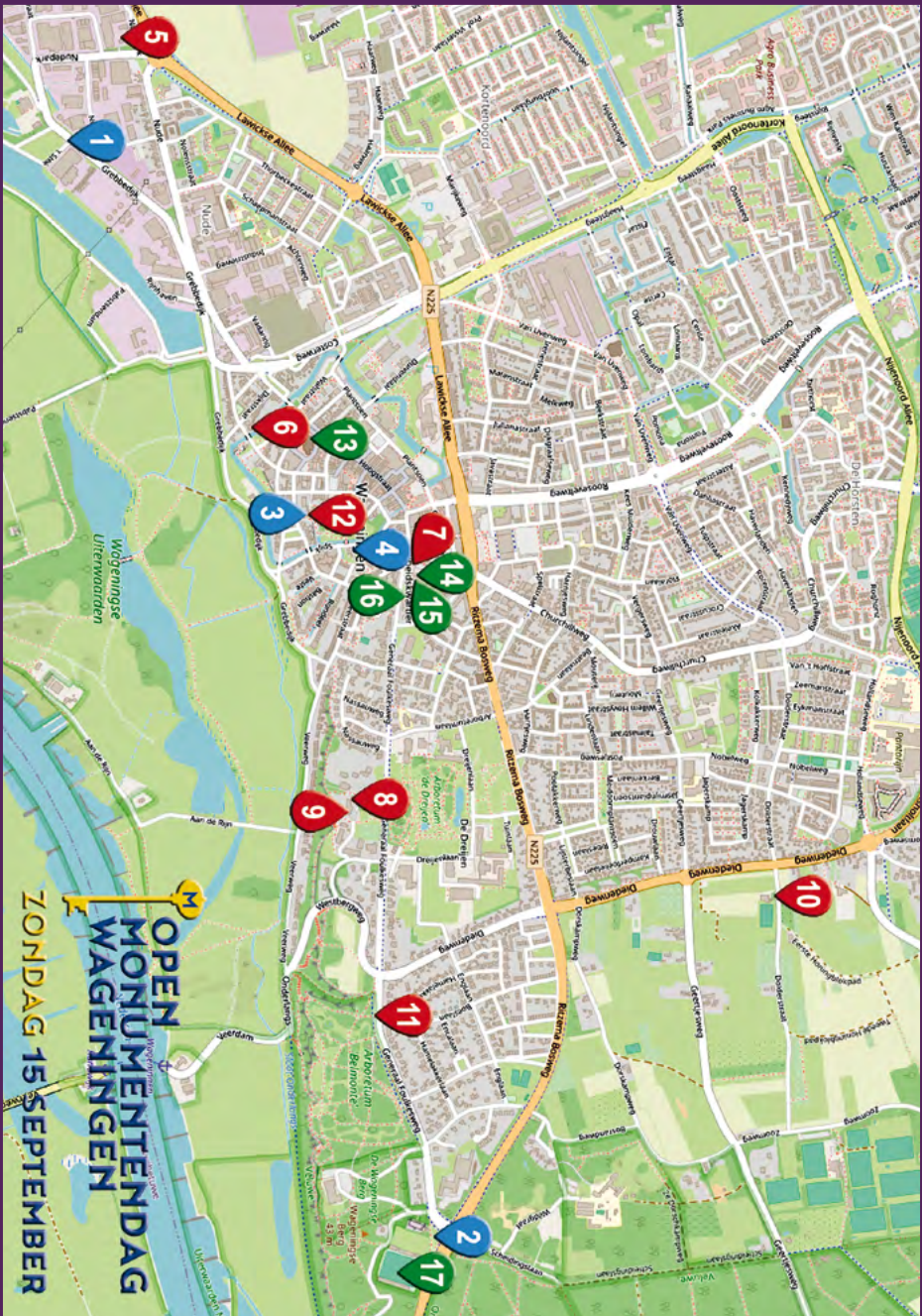
PROGRAMMA OPEN MONUMENTENDAG WAGENINGEN 15 SEPTEMBER

	OBJECT EN/OF ADRES	EXTRA INFO	TYPE	OPENSTELLING EN/OF RONDLEIDING
1	VAREN OP SAFARISCHIP DE BLAUWE BEVER	o.l.v. auteur Wim Huijser Inschrijving vooraf vereist: www.deblauwebever.nl	n.v.t.	Vaarten om 11:00, 12:00, 14:00, 15:00 en 16:00 Startpunt Het Stek
2	WATERTOREN Generaal Foulkesweg 106	Beklimmingen o.l.v. BOEi	G	Beklimmingen mogelijk tussen 12:00–17:00 Laatste beklimming om 16:30
3	MUSEUM DE CASTEELSE POORT Bowlespark 1A	Centraal Infopunt Verkoop publicaties OMDW Tevens startpunt wandeling in het voetspoor van Hemmo Bos met Ruud Schaafsma (11:00 en 14:00)	G	Openstelling museum inclusief gewelfkelder 11:00–17:00
4	STADSBOERDERIJ Spijk 13	Oudhollandse kinderspelen	G	Openstelling 11:00–17:00
5	KINDERBUSTOUR OUDE BUSLIJN 50	Vooraf reserveren is vereist: www.omdw.nl Gericht op kinderen 7–12 jaar (met ouder/verzorger)	n.v.t.	Starttijden om 11:00; 12:15, 13:30, 14:45 en 16:00 Startpunt naast Gamma
6	VILLA ARION Niemeijerstraat 6	Expositie over de bekende voormalige bewoner van de villa: dokter Theodorus Niemeijer	G	Openstelling 11:00–17:00
7	HOTEL DE WERELD 5 Meiplein 1	Extra: rondleidingen bovenverdiepingen 14:30–17:00	G	Openstelling 11:00–17:00 Gildegidsen aanwezig voor toelichting
8	SCHIP VAN BLAAUW: woning Generaal Foulkesweg 70		R	Openstelling 11:00–17:00 Doorlopend rondleidingen
9	SCHIP VAN BLAAUW: laboratorium Generaal Foulkesweg 72	Kinderspeurtocht voor en door kinderen	R	Openstelling 11:00–17:00 Doorlopend rondleidingen

Type: R=rijksmonument, G= gemeentelijk monument, N=geen monumentenstatus, n.v.t. = niet van toepassing

	OBJECT EN/OF ADRES	EXTRA INFO	TYPE	OPENSTELLING EN/OF RONDLEIDING
10	WANDELING OVER DE ENG Duur maximaal 1,5 uur	o.l.v. C. Almekinders en W. Braakhekke	n.v.t.	Wandeling om 15:00 Startpunt parkeerplaats Dolderstraat 88 (voorheen kantine korbalclub)
11	WANDELING OERPAD HOLLEWEG	o.l.v. gids van Gilde Wageningen	n.v.t.	Wandeling om 13:00 en 15:00 Startpunt hoek Westbergweg/ G.Foulkesweg
12	WANDELING IN HET VOETSPoor VAN HEMMO BOS	o.l.v. auteur Ruud Schaafsma Wandelen langs sporen van o.m. de Natuurhistorische Wandelkaart uit 1891 van Hemmo Bos	n.v.t.	Wandeling 11:00 en 14:00 Startpunt Museum De Casteelse Poort, Bowlespark 1a
13	GROTE KERK Markt 1	12:00–14:00 demonstratie (en zelf bespelen) Flentroporgel 15:30 viering 'Zorg voor de aarde' met concert Johannes-koor	R	Openstelling 11:30–15:30
14	VISUM MUNDI (voormalige Aula) Generaal Foulkesweg 1	11:00–13:00 Oude Wageningse filmpjes	G	Openstelling 11:00–14:00
15	INTERACTIEVE BIJeenKOMST 'DE WUR IN VERBINDING' VISUM MUNDI Generaal Foulkesweg 1	Ton van Rhoon gaat in gesprek met Jan Schakel, Rien Bor en Ger Willems over de WUR en haar netwerken	n.v.t.	Bijeenkomst 13:00–14:00
16	KEGELBAAN CERES Generaal Foulkesweg 1B		N	Openstelling 11:00–17:00
17	STADION DE WAGENINGSE BERG Generaal Foulkesweg 108	Toelichting door vrijwilligers van Vrienden van Stadion de Wageningse Berg	N	Openstelling 11:00–17:00

OPEN Monumentendag
WAGENINGEN
ZONDAG 15 SEPTEMBER